

KOMPARATIVNA ANALIZA DINAMIKE BDP-A SRBIJE 2000-2024.

Goran NIKOLIĆ¹

Jelena ZVEZDANOVIĆ LOBANOVA²

* Odgovorni autor E-mail: jzvezdanovic@idn.org.rs

Abstrakt

Na osnovu podataka MMF-a o kretanju BDP-a i BDP-a po stanovniku u stalnim cenama od 2000. do 2024. izračunali smo prosečne stope rasta datih pokazatelja za Srbiju i 16 bivših socijalističkih zemalja Evrope. Osnovni nalaz je da, suprotno uvreženim mišljenjima, tokom proteklog dela ovog milenijuma naša zemlja beleži solidne ekonomske rezultate. Prosečni rast domaćeg BDP i BDP po stanovniku iznosio je 3,3%, odnosno 4%, znatno više od neponderisanog proseka svih observisanih 17 ekonomija (2,9%, odnosno 3,3%). Istina, bolji rezultati od onih koje su ostvarile većina bivših socijalističkih zemalja, koje i dalje imaju daleko više nivoe BDP-ova po stanovniku, najvećim delom se mogu objasniti nižom bazom s koje je Srbija krenula, nakon izolacije tokom 1990-ih. Projekcije NBS, Vlade RS i MMF-a ukazuju da će se u narednom petogodištu srpski BDP povećavati relativno brzo, imajući u vidu solidnu projektovanu stopu fiksnih investicija, kao ključnog generatora privrednog rasta, te očekivano održavanje stabilnosti glavnih makroekonomskih indikatora. Uzete zajedno sve ove projekcije, kao i ostvareni rezultati u proteklom delu ovog stoleća, ukazuju da naša zemlja, iako izvesno ne beleži impresivne ekonomske rezultate, ima bazične pretpostavke da nastavi sa zadovoljavajućom dinamikom unapređenja životnog standarda svoje populacije.

Ključne reči: BDP, BDP po stanovniku, privredni rast, 2000-2024, Srbija.

JEL: E60, H6, E3

---

¹ Goran Nikolić, naučni savetnik, Institut za evropske studije, Beograd, goranvnikolic@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9312-2194>

² Jelena Zvezdanović Lobanova, naučna saradnica, Institut društvenih nauka, Beograd, jzvezdanovic@idn.org.rs, <https://orcid.org/0000-0003-3159-3331>

UVOD

Poređenje ekonomskih rezultata Srbije se može vršiti sa prethodnim periodima, ili pak sa zemljama koje se nalaze na sličnom nivou razvoja. Budući da su 1990-e bile godine izražene krize, te da je tokom 1980-ih ostvaren faktički nulti rast, poređenje s tim decenijama ima malo smisla. S druge strane, komparacija sa tri decenije dramatičnog ekonomskog uspona, od 1950. do 1980. opet se čini neprikladnom zbog specifičnih okolnosti u kojima se taj rast desio. Ovde se pre svega misli na nisku bazu, ali i na veoma visok potencijal za privredni rast (baziran na komercijalizaciji brojnih naučnih oktrića) koji je bio karakteristična za praktično sve zemlje Evrope u tom periodu (koji se smatra kao najboljih četvrt veka u istoriji kontinenta).

Budući da živimo u delu Starog kontinenta koji se često naziva istočna (i jugoistočna) Evropa, ta da su mnoge od zemalja koje zapadnoevropljani, često pežorativno, svrstavaju u tu kategoriju postale ekonomski prosperitetne, stavljanje u takav regionalni kontekst privrednih postignuća Srbije čini se racionalnim. Najmanje loš pokazatelj životnog standarda i dalje ostaje Bruto domaći proizvod – BDP, posebno BDP po stanovniku, iako se decenijama prave pokušaji da se nađe bolji indikator koji bi ukazivao na promene u prosečnim godišnjim dohocima.

Stope rasta pomenuta dva indikatora (BDP-a i BDP-a po stanovniku), ukazuju kako se određene zemlje privredno razvijaju, naravno ako se u razmatranje uzmu ne suviše kratki vremenski periodi. Svakako, 24 godine je ekonomski posmatrano dug period, i komparativna analiza ostvarenih prosečnih stopa rasta u tom razdoblju ne samo da ukazuje na to koliko je eventualno povećan životni standard prosečnog stanovnika određene zemlje, već i posredno kakva je ekonomska politika vođena.

Smatramo da je najadekvatnije porediti ekonomske rezultate Srbije sa postignućima koje su ostvarile druge zemlje koje su se našle u sličnom situaciji u posmatranom periodu. Jasno je da se kao idealne ekonomije za poređenje javljaju bivše socijalističke zemlje Evrope, odnosno države centralne i jugoistočne Evrope.

PREDMET ANALIZE

U ovom radu ćemo na osnovu podataka MMF-a (IMF, 2023) o kretanju BDP-a i BDP-a po stanovniku u stalnim cenama (izraženih u domicilnim valutama) u periodu od 2000. do 2024. izračunati prosečne stope rasta datih pokazatelja za Srbiju (kao i kumulativno povećanje BDP-a za svaku od zemalja u observirane 24 godine). Budući da je RZS minimalno korigovao rast BDP Srbije u 2022. i 2023. uzeli smo u obzir te marginalno povećane stope rasta, koje su zajedno sa oficijelnom prognozom za 2024. od strane Ministarstva Finansija RS (3,5%), kumulativno uvećale iznos domaćeg BDP za ovu godinu za nepunih 1,3%. Kada su pitanju ostale zemlje za koje smo računali prosečne stope rasta BDP-a oslanjali smo se isključivo na podatke MMF iz oktobarske baze podataka 2023. Pored razdoblja 2000-24. smatrali smo da je važno izračunati i stope rasta za period tokom kojeg je pandemija bitno smanila kumulativni rast privredne aktivnosti. Veoma važno, koristeći (veličinom ekonomija) neponderisani prosek, izračunali smo prosečnu stopu rasta za sve posmatrane ekonomije (korišćene neponderisanog proseka ima smisla jer ne postoje ekonomije koja imaju dramatično veliku udeo u celom uzorku). Dodatno, za Srbiju smo

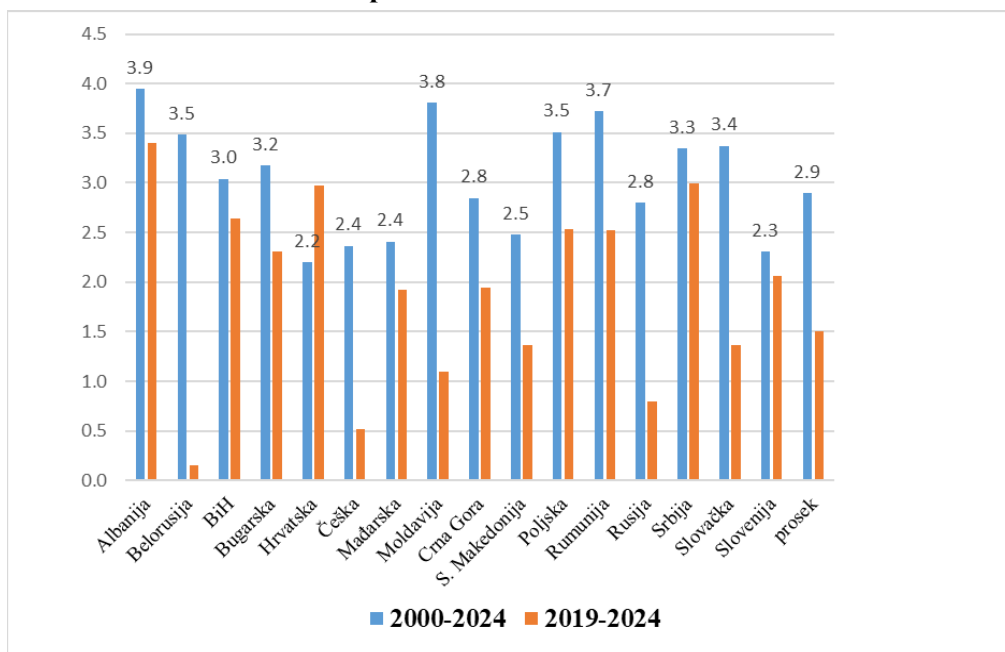
izračunali i prosečne stope rasta tokom prvog perioda koji se završio 2008, sa početkom Globalne finansijske krize, potom stagnatno razdoblje 2008-2012. Nakon toga smo računali porast privredne aktivnosti u periodu 2012-19. i na kraju, kao što je već pomenuto, povećanje BDP-a od poslednje pre-pandemijske godine zaključno sa ovom godinom.

Ključno pitanje je kako se naša zemlja pozicionira među ekonomijama sa kojima ima smisla da se poredimo (privredni rast po prirodi stvari mora i jeste skoro duplo brži od onog na Zapadu, zbog njihove više baze), a to su bivše socijalističke zemlje Evrope. Analiza koja sledi obuhvatila je 17 zemalja centralne, istočne i jugoistočne Evrope koje su do kraja 1980-ih imale neku formu socijalističkog sistema (u analizu nismo, zbog malog ekonomskog pondera, uvrstili baltičke zemlje, niti države Zakavkazja, koje ni geografski nisu deo Evrope). Da bi komparaciju učinili obuhvatnijom uključili smo u analizu Tursku i Grčku, dok Nemačka, kao najveća i jedna od najrazvijenijih ekonomija Evrope, služi kao reper rasta za visoko industrijalizovane države.

DOBIJENI REZULTATI

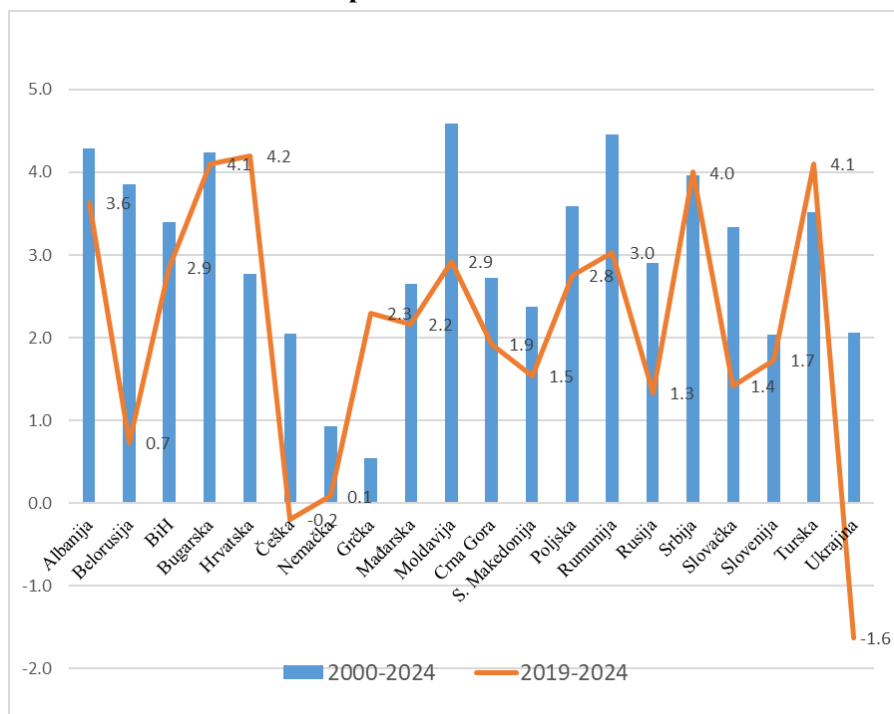
Prosečne stope rasta, kao i kumulativan prirast BDP (i BDP per capita) svih posmatranih zemalja dati su u Tabeli 1, u Aneksu rada, te u pratećim grafikonima.

Grafikon 1. Prosečne stope privrednog rasta bivših socijalističkih zemalja Evrope 2000-2024. i 2019-2024.

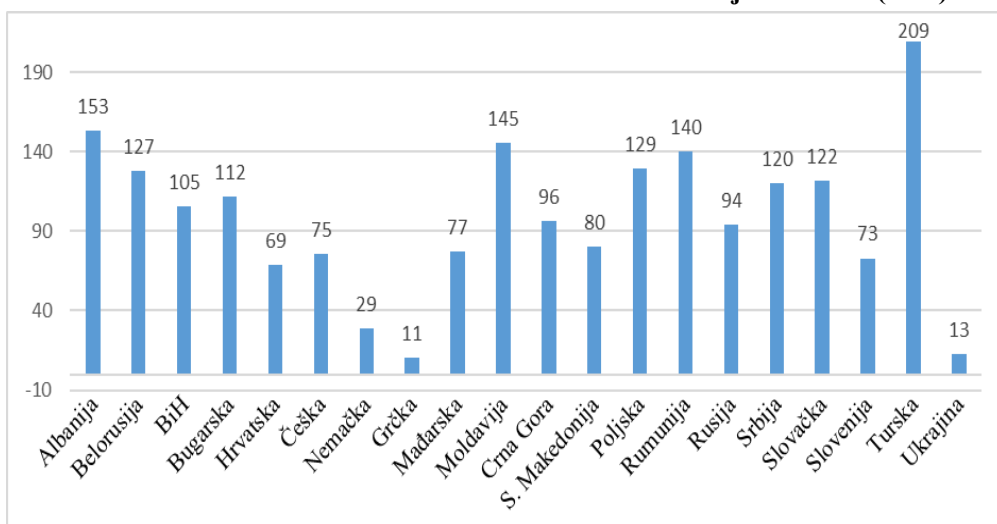
Izvor: IMF, 2023

Grafikon 2. Prosečni rast BDP po stanovniku bivših socijalističkih zemalja Evrope 2000-24. i 2019-24.

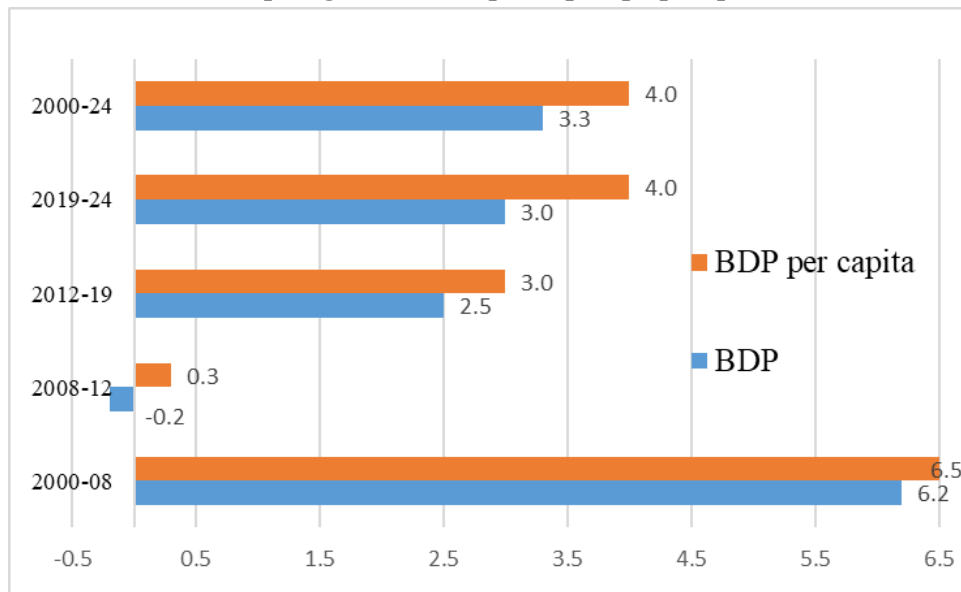
Izvor: IMF, 2023

Grafikon 3. Kumulativan rast BDP-a izabranih zemalja 2000-24. (u %)

Izvor: IMF, 2023

Grafikon 4. Rast srpskog BDP i BDP per capita po pod-periodima 2000-24.

Izvor: IMF, 2023 & Ministarstvo finansija, 2024

Rezultati do koji smo došlo su relativno zadovoljavajući kada su u pitanju performanse srpske privrede. Od 17 bivših socijalističkih zemalja Evrope Srbija zauzima 7. mesto po stopi rasta BDP-a u posmatranom periodu i znatno je iznad neponderisanog proseka za sve posmatrane države. Kada je u pitanju stopa rasta BDP-a per capita izrazu, Srbiju se nalazi na 5. mestu.

Ukupno posmatrano, Srbija je ostvarila prosečni privredni rast od 3,3% u periodu 2000-2024. - za 0,4% procentna poena viši nego neponderisani prosek za 17 posmatranih zemalja. BDP Srbije se u te 24 godine kumulativno povećao za 120%.

Rast BDP-a per capita prosečno je iznosio 4% u prvih 24 godine 21. veka, znatno brže od prosečnog rasta istog indikatora za 17 bivših socijalističkih zemalja od 3,3%. Poređenje sa zemljama na zapadu Starog kontinenta, poput Nemačke, gde je BDP rastao višestruko sporije (skromnih 1,1%), je manje relevantno, jer je normalno da privredna aktivnost u visoko razvijenim ekonomijama raste sporije. Komparacija sa Grčkom (rast od tek 0,4% prosečno), koja je prolazila kroz tešku krizu sve od 2008. takođe nema mnogo smisla. Poređenje sa Turskom, koja je na uporedivom nivou razvoja, i koja je beležila znatno više stope rasta (4,8%), može biti indikativna, ali je ipak problematična, imajući u vidu daleko veći obim ekonomije te zemlje i dublju integrisanost u globalnu privredu.

Kada je u pitanju period koji obuhvata krizu izazvanom pandemijom, Srbija se još bolje kotira, budući da je zbog specifične strukture privrede, koja je više oslonjena na primarne i sekundarne delatnosti, lakše prebrodila otežavajuće okolnosti. Prosečni rast BDP-a Srbije u tom razdoblju iznosio je 3%, što je duplo brže od proseka za zemlje centralne i istočne Evrope, dok je BDP po stanovniku povećan za 4% (neponderisani prosek za 17 bivših socijalističkih zemalja iznosio je 2,1%).

Kada se posmatraju stope privrednog rasta Srbije po razdobljima, pored perioda 2019-2024. koji smo veće analizirali, možemo videti da je 2000-2008. ostvaren snažan rast BDP-a (6,2%), da bi tokom kriznog perioda 2008-12. bio zabeležen minimalan prosečni pad (od - 0,2%). Nakon 2012, a zaključno sa 2019, usledio je oporavak domaće ekonomije (prosečna stopa rasta iznosila je 2,5%).

ANALIZA OSTVARENIH EKONOMSKIH REZULTATA SRBIJE 2000-2024.

Tokom 1991, 1992. i 1993. domaća ekonomska aktivnost je faktički prepolovljena. Istovremeno, države centralne i jugoistočne Evrope su imale relativno blage recesije u prvoj polovini 1990-ih. Potom su iste ostvarile solidan ekonomski rast u periodu 1995-2000. od 3,2% (srpski BDP je u istom razdoblju rastao dvostruko sporije: prosečno 1,5%). Iz navedenog se može zaključiti da je niska baza iz prve polovine 1990-ih od suštinskog značaja za relativno nizak nivo domaćeg BDP-a per capita, u poređenju sa pomenutim zemljama, i pored nešto bržeg prosečnog rasta tokom proteklog dela 21. veka. S druge strane, u 1989. BDP po stanovniku za observirane zemlje centralne i jugoistočne Evrope (u proseku) i Srbiju je bio približno jednak (Nikolić, 2018). Daleko bolje ekonomske performanse zemalja Centralne Evrope (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, uključujući i Sloveniju), bazično se mogu objasniti ranim tržišnim reformama, već od 1990, i brzom integracijom istih u lance snabdevanja i tržišta zapadne Evrope, uporedo s intenzivnim prilivima ino-investicija u te ekonomije. S druge strane, zemlje tzv. Zapadnog Balkana, uključujući Srbiju, su uglavnom kasno počele proces tranzicije, što se negativno odrazilo na kumulativni priliv stranog kapitala, posledično nisku involviranost u globalne lance snabdevanja te nizak nivo integrisanosti u međunarodnu privredu (što se najbolje vidi kroz veoma nizak nivo izvoza per capita svih država tog regiona).

Kako to navodi Arsić (2016), bazični razlog za niži nivo BDP per capita Srbije u odnosu na prosek za ekonomije centralne i jugoistočne Evrope je dramatično snižene ekonomske aktivnosti u razdoblju 1991-99. S druge strane, efekti reformi, odnosno vođene ekonomske politike od početka 21. veka su neznatno uticali na ukupni nivo domaćeg BDP-a. U razdoblju 1989-2000. privredna aktivnost, merena BDP-om, u ekonomijama centralne i jugoistočne Evrope bila je redukovana prosečno za oko 20%. U ist vreme, domaća ekonomska aktivnost bila je manja za neverovatnih 53%, što ukazuje na obaranje proizvodnih potencijala srpske ekonomije. Kapital je ubrzano amortizovan usled odsustva značajnijih investicija. Ključni devastirajući faktor bio je međunarodni embargo koji je počeo 1991. i protegao se do kraja 2000. NATO-a bombardovanje 1999. dodatno je pogoršalo situaciju. Privreda je de fakto postala neproductivna, posebno imajući u vidu koncept tržišne ekonomije koji je nametnut svugde u okruženju i koji je prihvaćen i u našoj zemlji.

Prva faza tranzicije u Srbiji počela je krajem 2000. sa ukidanjem sankcija i sveobuhvatnim ekonomskim reformama. U periodu 2000-2008, koji je de facto završen Globalnom finansijskom krizom, kumulativni rast BDP-a iznosio je preko 60%, sa prosečnim rastom od visokih 6,2%. Trgovina, transport i telekomunikacije i finansijsko posredovanje, non-tradable sektori (sektori u kojima se proizvode 'nerazmenjivi' proizvodi i usluge) bili su zaslužni za oko 75% ostvarenog prirasta BDP-a, te je njihovo učešće u formiranju BDP-a poraslo za čak 11 procentnih poena,

na 29% u 2008. Sa druge strane, učešće poljoprivrede, industrije i građevine u formiranju ukupnog BDP-a je smanjeno na 31% u 2008. sa 39% u 2001, što svakako nije povoljna dinamika. Brzo povećanje BDP-a je najvećim delom ostvarivano preko visoke domaće tražnje, koja je finansirana obilnim prilivom ino-kapitala kroz privatizacije i ino-zaduživanje. Usled toga došlo je do apresiranja domaće valute u relanom izrazu, što je podstaklo uvoz. Ulaganja iz zemalja EU su bila usmerena dominantno u finansijski, a ne proizvodni, sektor.

Prosečni rast industrijske produkcije iznosio je nepunih 2% godišnje. Cerović (2015), koristeći komparativne pokazatelje za druge ekonomije procenjuje nivou udeo industrije u domaćem BDP-u u rasponu od 33% do 36% krajem 1980-ih, dok podaci za prvu deceniju 21. Stoleća upućuju da je učešće iste skoro prepolovljeno. Povezano s tim, Srbija je suočila s drugih ekonomskim neravnotežama, koje su se manifestovale kroz rast spoljnog duga kao i državnog duga (IMF, 2015). Rast neravnoteža dostigao je vrhunac 2008, kada je platnobilansni deficit dostigao skoro petinu BDP-a, impliciraju toliku razliku između domaće tražnje i domaće proizvodnje.

Effekti krize 2008-09. su bili tako drastični da je trebalo je čak osam godina da se prestigne nivo domaćeg BDP-a iz te godine. Od 2009, s padom realnih prihoda i snažnim usporavanjem kreditiranja, dolazi do pada uvoza. Robni izvoz, takođe snažno opadajući u 2009, se već oporavlja naredne i sledećih godina, te je već 2017. bio dupliran u odnosu pred-krizni nivo.

Nedugo nakon izbijanja krize akutan problem postaje fiskalni deficit, čiji rast uskoro postaje sve teže održiv. Tako je deficit konsolidovanog budžeta u 2014. iznosio enormnih 6,6%, a povezano s tim, javni dug, kao udeo u BDP-u, se triplirao. Tako je redukcija ukupne, a pre svega javne, potrošnje postala ključni problem.

Tzv. fiskalna konsolidacija, podrazumevala je redukciju realnih dohodaka uz održavanje monetarne, uključujući i stabilnost deviznog kursa. Već krajem 2014. donet je set zakona, koji su pored ostalog podrazumevali smanjivanje dela penzija i plata u javnom sektoru, kao i podizanje stope PDV-a. Trogodišnji aranžman sa MMF-om je značio i obavezu privatizaciju društvenih firmi i restrukturiranje javnih korporacija. Znaci poboljšanja već se detektuju tokom 2015, kada dolazi do smanjivanja unutrašnjih i spoljnih neravnoteža, a relativno spor rast BDP-a imao je solidne osnove (ino-investicije su produkuvale značajan rast izvoza). Srećna okolnost bila je to što je globalno smanjenje cena energenata dodatno podiglo BDP Srbije tokom perioda 2015-2016. (za oko dva procentna poena).

Fiskalnom konsolidacijom ostvarena je makroekonomska stabilizacija, budući da su spoljni deficiti su smanjeni, fiskalni bilans je znatno poboljšan, dok je trend kretanja javnog duga promenjen. Ostvaren je i osetan je napredak na međunarodnim listama zbog unapređenja makro okruženja i građevinskih dozvola (Nikolić, 2019).

Što se tiče same privatizacije, indikativna je empirijska studija Ivanovića i drugih (2018), u kojoj su analizirane determinante likvidacije, spajanja i stečaja privatizovanih preduzeća od 2002. do 2015. Zaključak je da je u Srbiji privatizacija bila delimično rezultat egzogenih pritisaka i da se proces generalno može smatrati neuspehom. Naime, značajan broj privatizovanih firmi kupili su birokrate i političari, a sve firme su bile podvrgnute superviziji u određenom periodu. Ovaj proces je tako

oblikovan da je dozvolio rentijerima da sačuvaju svoje privilegije kroz 'isisavanje' imovine.

Ubrzanje ekonomskog rasta evidentno je u razdoblju 2015-2019, (prosečna stopa rasta iznosila je 3,2%), da bi pandemijom izazvana globalna kriza blago oborila (-0,9%) nivo BDP-a u Srbiji, za razliku od većine zemalja starog kontinenta koje su imale drastično veći pad ekonomske aktivnosti. Oporavak u 2021. bio je snažan (7,7%), a rast se nastavio i tokom 2022-23. (kumulativno BDP je povećan 5% tokom te dve godine).

Generalno, poslednjih 10 godina priliv SDI bio je snažan (od 2015. konstatno preko 5% BDP-a), devizne rezerve su faktički konstantno rasle (dostižući rekordne iznose), de facto je fiksiran kurs dinara prema evru, fiskalni deficit je bio relativno nizak (do 2020, kada je borba protiv efekata pandemije podigla isti na čak 8% BDP-a) ili je pak ostvarivan pozivan saldo konsolidovane javne potrošnje, inflacija je nakon 2013. dramatično pala i bila relativno niska sve do 2022. (kada su efekti ekspanzivne fiskalne politike usled napora da se ublaže negativno posledice pandemije prelili na rast cena, sa sličnom dinamikom širom Evrope). Javni dug je od 2017. ispod 60% BDP-a. Posle rekordnih 25,9% na kraju 2012. stopa nezaposlenosti se konstatno smanjivala da bi na kraju 2023. bila 9%. Realne neto zarade i penzije bile su u konstantnom rastu od 2016, odnosno 2018. godine. Ostvaren je snažan rast robnog izvoza, posebno od 2016, čiji je iznos u evrima dupliran samo šest godina kasnije, što se može povezati sa prilivom SDI, odnosno dolaskom stranih izvoznih orijentisanih kompanija u Srbiju.

Kovidom 19 uzrokovana recesija negativno je uticala na ekonomske rezultate, ali je fiskalna ekspanzija, koju su primenjivale praktično sve države u svetu, omogućila da se negativni efekti na populaciju ublaže, iako su elementi makroekonomske stabilnosti pogoršani. Tako je rast potrošačkih cena tokom 2022-23. dostigao dvocifren nivo, deficit platnog bilansa se uvećao na 6,9% u 2022 (da bi se praktično prepolovio u 2023.), fiskalni deficit je posle 8% BDP-a u 2020. ostao visokih 4,1% u 2021. i 3,2% u 2022.

Izuzimajući 'epizodu' sa pandemijom, može se reći da je Srbija održala visok nivo ukupne makroekonomske stabilnosti, uz solidan privredni rast (koji je i u periodu 2019-2024, koji obuhvata pandemijom izazvanu recesiju, duplo viši od proseka za zemlje centralne i istočne Evrope, čiji prisečni BDP bi trebalo da raste 1,5% uzimajući i procene MMF-a za ovu godinu).

Ono što, pored ostalog, ohrabruje je ocena Međunarodnog monetarnog fonda o stanju u kome se nalazi domaća ekonomija (NBS, 2023). Naime, Odbor izvršnih direktora MMF-a doneo je 21.12.2023. odluku o uspešnom završetku drugog razmatranja rezultata ekonomskog programa za Srbiju, koji je podržan stendbaj aranžmanom. Zaključeno je da su makroekonomski rezultati Srbije u okviru dogovorenog programa zadovoljavajući, uz oporavak privrednog rasta, tekuću dezinflaciju i smanjenje deficita tekućeg računa. MMF sumarno ocenjuje da Srbija uspešno sprovodi dogovoreni ekonomski program, i to potkrepljuje sledećim ocenama: svi kriterijumi na osnovu kojih se prate rezultati programa su ispunjeni, dok se sprovođenje programa strukturnih reformi nastavlja. Uprkos izazovnom

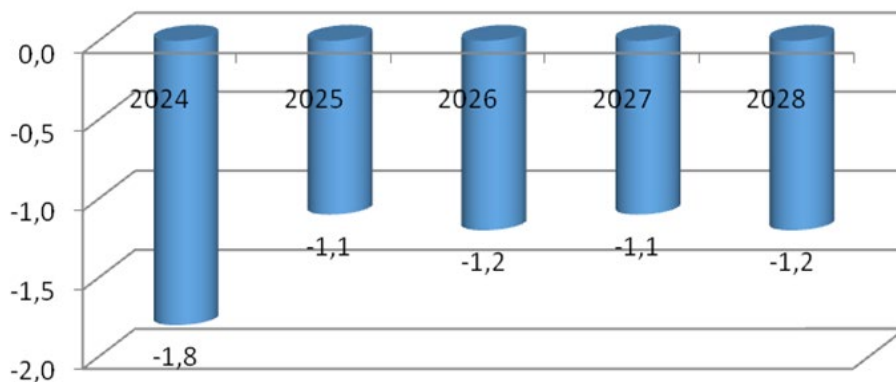
globalnom okruženju, MMF očekuje ubrzanje rasta BDP-a, uz dalji pad nezaposlenosti. MMF, u skladu sa usvojenim budžetom, očekuje dalji pad fiskalnog deficita u 2024, uz istovremeno zadržavanje visokih kapitalnih investicija države.

ŠTA MOŽEMO OČEKIVATI SREDNJOROČNO?

U 2024. se očekuje nastavak opadanja inflacije, nešto brži rast privredne aktivnosti, blago poboljšanje na tržištu rada, kao i umereni rast spoljnih deficita. Na otežano projektovanje budućih ekonomskih trendova utiču i neočekivano dobri rezultati kao što je brže obaranje inflacije u Evropi nego što to bilo očekivano. Eventualno smanjivanje kamatnih stopa na svetskom tržištu bi podstaklo globalnu tražnju čime bi se olakšao izvoz proizvoda iz Srbije, smanjili troškovi zaduživanja i podstakle strane investicije, time ubrzavajući oporavak privrede Srbije (Kvartalni monitor, 2023).

Zakonom o budžetu za 2024, i pratećim finansijskim planovima drugih delova opšte države, predviđeno je da fiskalni deficit u 2024. iznosi 2,2% BDP-a. Misija MMF-a u Srbiji, procenjuje da će do kraja 2025. fiskalni deficit pasti na 1,5% BDP-a, uz istovremeno zadržavanje visokih kapitalnih investicija države. Kada je u pitanju srednjoročna dinamika, MMF očekuje pad fiskalnog deficita na 1,1%-1,2% BDP u periodu 2025-28.

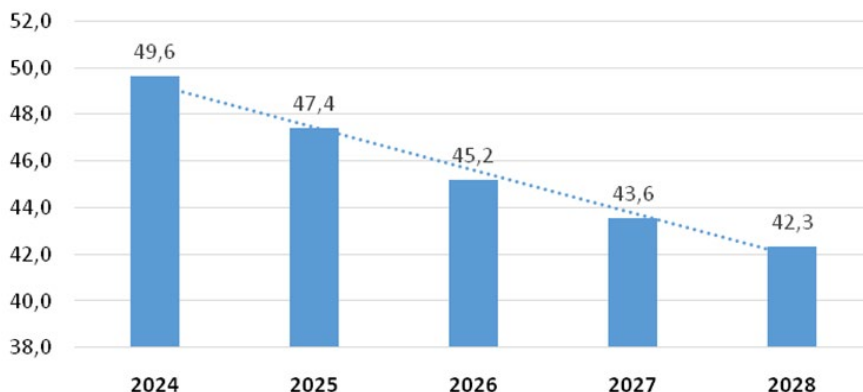
Grafikon 5. Kretanje konsolidovanog fiskalnog deficita Srbije 2024-28, u % BDP-a

Izvor: IMF, 2023

Posmatrano kao učešće u BDP-u, nastavlja se smanjivanje javnog duga Srbije (zbog brzog rasta nominalnog BDP-a i gotovo nepromenjenog kursa dinara u odnosu na evro). Tako je javni dug na kraju 2023. iznosio 52% BDP-a, a realno je da će na kraju 2024. spustiti ispod 50% BDP-a – po prvi put još od sredine 2012. Projekcija po kojoj će udeo javnog duga u BDP-u biti 42,3% 2028. je inače deo oficijalne prognoze MMF-a za Srbiju iz oktobra 2023.

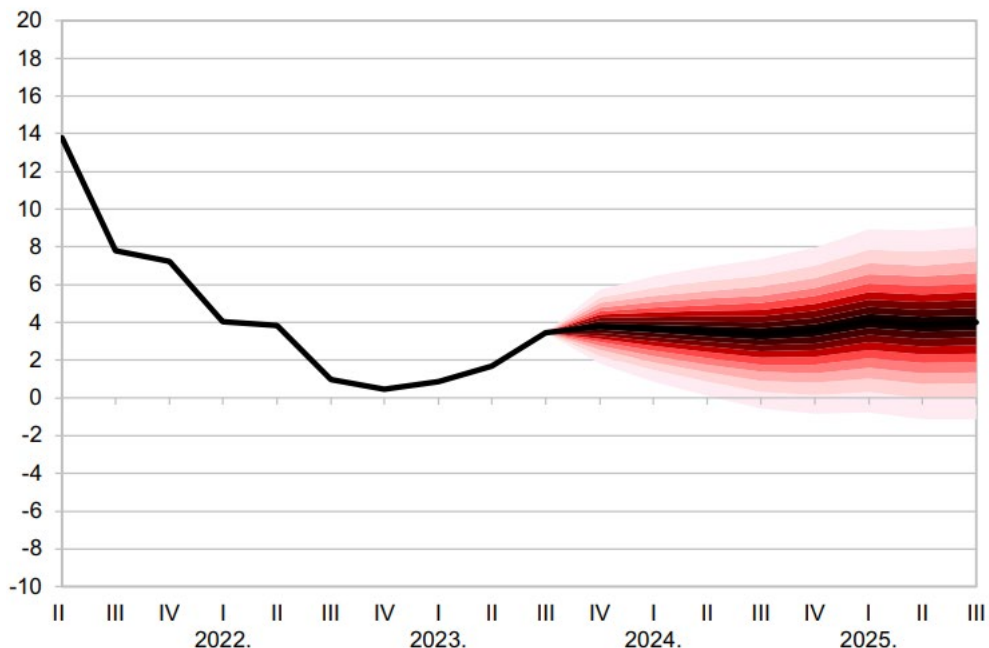
Grafikon 6. Javni dug Srbije, % BDP

Izvor: IMF, 2023

Dok MMF procenjuje da će rast BDP-a iznositi 3% u 2024. (te porasti na čak 4,5% u 2025, da bi se vratio na prosečnih 4% srednjoročno), za 2024. su nešto optimističnije projekcije NBS. Naime, prema NBS, projektovani rast BDP-a za 2024, se kreće u rasponu 3-4%, a u srednjem roku se očekuje povratak na pretkrizne stope rasta od 4% godišnje. Ubrzanje rasta BDP-a će biti, pre svega, posledica akceleracije investicionog ciklusa i popuštanja inflatornih pritisaka. Dodatno, na viši rast BDP-a u 2024. uticaće i rast realnih dohodaka, te očekivani blagi oporavak evropskih privreda (dok će još uvek visoke kamatne stope će imati negativno dejstvo na dinamiku domaće privredne aktivnosti).

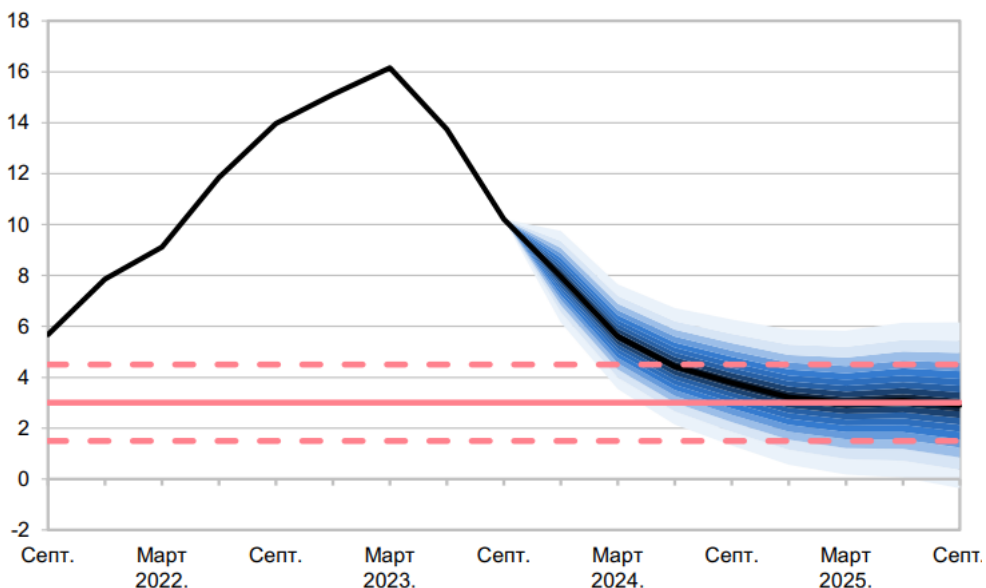
Grafikon 7. Kretanje i projekcije BDP-a

Izvor: NBS, 2024a; NBS, 2024b

Kvartalni monitor Fondacije za razvoj ekonomske nauke (2023) za 2024. prognozira osetno usporavanje inflacije - na 4,5-5% (FREN, 2023). Povratak međugodinjne inflacije u granice cilja NBS ($3 \pm 1,5\%$) ne treba očekivati pre sredine 2024, a to je trenutak kad bi se mogao očekivati i početak relaksacije monetarne politike od strane NBS. Ipak, zadržavanje kamatnih stopa na sadašnjem visokom nivou u narednih nekoliko meseci je neophodno jer je inflacija u Srbiji u decembru 2023. bila relativno visoka (7,4%). Inflacija će izvesno zadržati opadajući trend i u srednjoročnom periodu (već sredinom 2025. biće 3%, sa tendencijom daljeg opadanja).

Grafikon 8. Kretanje i projekcije inflacije

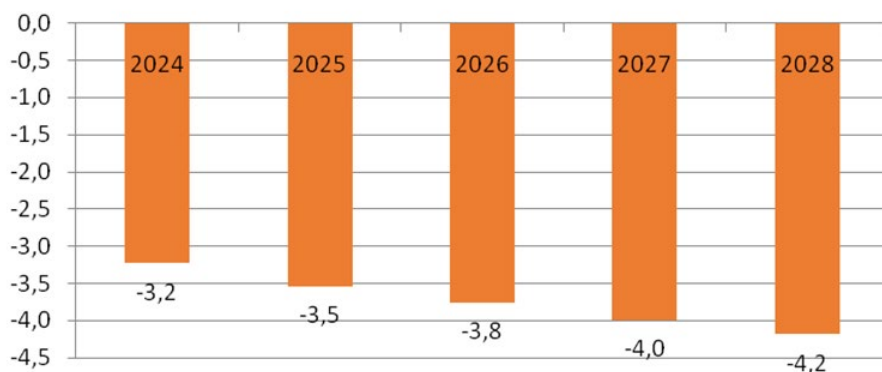

Izvor: NBS, 2024a; NBS, 2024b

Sporavanje inflacije u većini evropskih zemalja otpočelo je krajem 2022, a u poslednjih nekoliko meseci bilo je nešto intenzivnije nego što se predviđalo. Međugodišnji rast potrošačkih cena u evrozoni u januaru 2024. iznosio je 2,8% (Eurostat, 2024). Inače, ekonomske projekcije ECB-a (2023) ukazuju na brže usporavanje inflacije u odnosu na poslednju prognozu (posebno za 2024), ali i manji privredni rast. Prema ovim projekcijama ECB, predviđa se da će inflacija nakon prosečnih 5,4% u 2023, prepoloviti u 2024, te pasti na 2,1% u 2025. da se na kraju se stabilizovala na 1,9% u 2026.

MMF tokom 2024. očekuje blago poboljšanje stanja na tržištu rada u Srbiji, koje će se realizovati kroz smanjenje stope nezaposlenosti i rast realnih zarada. Očekuje se da će stopa nezaposlenosti u 2024. biti ispod 9%, a da će osnovni pokretači njenog smanjenja biti povećanje broja zaposlenih i smanjenja radne snage usled negativnog prirodnog priraštaja. Inače, u svojoj oficijelnoj projekciji iz oktobra 2023, MMF je prognozirao konstantan srednjoročni pad stope nezaposlenosti u Srbiji, zaključno sa 8,5% u 2028.

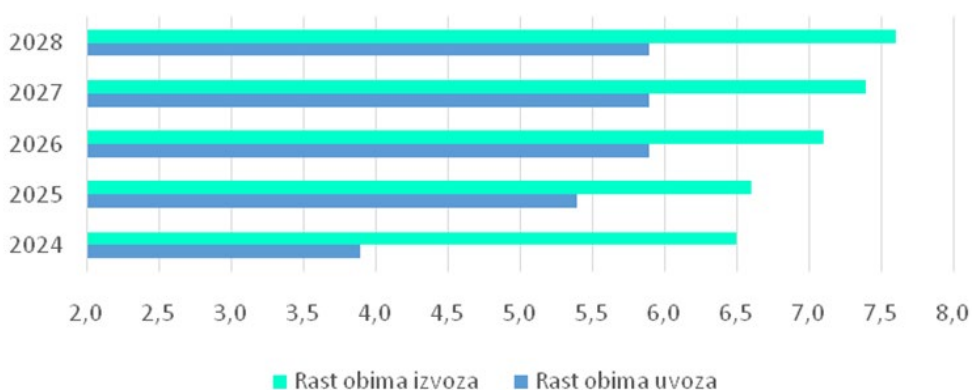
Grafikon 9. Deficit tekućeg računa platnog bilansa Srbije, u % BDP

Izvor: IMF 2023

Kako ukazuje MMF, deficit tekućeg računa platnog bilansa je znatno smanjen (na svega 2,3% BDP-a u 2023), a ono što je posebno važno je da se očekuje da on ostane zadržan na relativno niskom nivou, od oko 3,5% BDP-a, u 2024-2025, da bi blago rastao, dostižući 4,2% u 2028. S tim u vezi, i projekcije MMF-a o rastu obima robne razmene do 2028, ukazuju na poželjan trend ka većoj pokrivenosti uvoza izvozom.

Grafikon 10. Projekcije realnog rasta robne razmene Srbije 2024-28

Izvor: IMF, 2023

ZAKLJUČAK

Osnovni nalaz koji proizilazi iz naših proračuna je da je tokom proteklog dela ovog milenijuma naša zemlja beležila solidne ekonomske rezultate. Naime, prosečni rast domaćeg BDP iznosio je 3,3% od 2000. zaključno sa 2024. (za koju smo uzeli procenjeno povećanje BDP-a od 3,5%). Kako je neponderisani prosek rasta BDP-a svih ekonomija Istočne Evrope iznosio 2,9%, jasno je da je srpska ekonomija brže napredovala.

Da bi analiza bila obuhvatnija, komparirali smo i ostvarene stope privrednog rasta izraženog kroz BDP u per capita izrazu. Imajući u vidu da je Srbija tokom pomenutog perioda beležila pad populacije usled negativnog prirodnog priraštaja i emigracije, prosečna stopa rasta ovog indikatora je nešto viša i iznosila je 4% godišnje. Imajući u vidu da je prosečni (neponderisani) rast u našem delu Starog kontinenta bio za 0,7% procentnih poena niži, te da smo se po ovom indikatoru peto-plasirani među observivarnim državama, jasno je da je proteklom razdoblju detektovano solidno povećanje prosečnog životnog standarda u Srbiji.

Istina, bolji rezultati od onih koje su ostvarile većina bivših socijalističkih zemalja, koje i dalje imaju daleko više nivoe BDP-ova po stanovniku, najvećim delom se mogu objasniti nižom bazom s koje je Srbija krenula, nakon izolacije tokom 1990-ih. Dodatno, poređenje sa planetarnim ekonomskim čudom Kinom, čija je prosečna stopa rasta u istom razdoblju bila dvostruko viša i čiji je prosečni BDP za desetinu premašio srpski, otkriva sve potencijale za brz rast (koji se pored dostupnosti modernih tehnologija, bazira na enormno visokoj stopi investicija, koje su sa oko 45% učešća u BDP-u tačno dvostruko više nego u Srbiji - koje su pak u evropskim okvirima sasvim zadovoljavajuće).

Pored toga, ima indicija da statističke službe okolnih zemalja koriste i možda 'suviše obuhvatne' procene privredne aktivnosti. To bi ukazivalo da je razlika u realnim dohocima manja nego što se može zaključiti na osnovu tekućih BDP-ova, na šta upućuju i znatno manja odstupanja kada su neto zarade u pitanju. Indikativno je poređenje Srbije i Bugarske, koje imaju sličan broj zaposlenih i skoro identične bruto zarade, iako podaci statističkog zavoda našeg istočnog suseda ukazuju da je srpski BDP po stanovniku čak 30% niži od bugarskog u 2023. Da je ovakva razlika teško utemeljena posredno ukazuje i struktura BDP-ova, odnosno za desetinu viši udeo primarnih i sekundarnih delatnosti u našem BDP-u u odnosu na bugarski.

Rezultati dakle nisu obeshrabrujući iako kritički ton javnosti navodi na takva razmišljanja. I perspektive čini se nisu loše. Naime, projekcije NBS, Vlade RS i MMF-a ukazuju da će se u narednom petogodištu srpski BDP povećavati relativno brzo (4%), imajući u vidu relativno solidnu očekivanu stopa fiksnih investicija, kao ključnog generatora privrednog rasta, te očekivano održavanje stabilnosti glavnih makroekonomskih indikatora. Uzete zajedno sve ove projekcije, kao i ostvareni rezultati u proteklom delu ovog stoleća, ukazuju da naša zemlja, iako izvesno ne beleži impresivne ekonomske rezultate, ima bazične pretpostavke da nastavi solidan tempo unapređenja životnog standarda svoje populacije.

LITERATURA

- Arsić, M.** (2016). Dugoročne posledice ekonomskog sloma privrede Srbije tokom 90-ih godina 20-og veka. *Ekonomске ideje i praksa*, 22, 23-41.
- Cerović, B.** (2015). Srbija i Zapadni Balkan – Kako iz krize? U *Ekonomska politika Srbije u 2015.* ur. Boško Živković i Božidar Cerović, 59-74. Ekonomski fakultet u Beogradu.
- FREN.** (2023). *Kvartalni monitor (ekonomskih trendova i politika u Srbiji)*. Fondacija za razvoj ekonomske nauke, <https://fren.org.rs/kvartalni-monitor/kvartalni-monitor-73/>

- IMF.** (2015). *Zapadni Balkan: 15 godina ekonomske tranzicije (posebno izvješće o regionalnim ekonomskim pitanjima Zuzana Murgasova, Nadeem Ilahi, Jacques Miniane, Alasdair Scott, Ivanna Vladkova-Hollar, i tim zaposlenika MMF-a 15.03)*.
https://www.imf.org/external/pubs/ft/reo/2015/eur/eng/pdf/erei_sr_030915_Croatian.pdf
- IMF.** (2023). *World Economic Outlook Database – October 2023 (IMF staff estimates)*.
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/October>
- Ivanović, V., Kufenko, V., Begović, Boris, Stanišić, N. & Geloso, V.** (2019). Continuity Under a Different Name: The Outcome of Privatisation in Serbia. *New Political Economy* 24:2, 159-180.
- Ministarstvo finansija.** (2024). *Makroekonomski i fiskalni podaci*.
<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>.
- NBS.** (2023). *Međunarodni monetarni fond: Uspešan završetak drugog razmatranja ekonomskog programa Srbije – odlični rezultati omogućili da se stendbaj aranžman tretira kao aranžman iz predostrožnosti jednu reviziju ranije (21.12.2023)*. <https://www.nbs.rs/sr/scripts/showcontent/index.html?id=19427>
- NBS.** (2024a), *Statistički bilten, decembar 2023*.
https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/publikacije/sb/sb_12_23.pdf
- NBS.** (2024b). *Kretanje ekonomske i spoljnotrgovinske aktivnosti*.
https://nbs.rs/sr_RS/scripts/showcontent/index.html?id=19490
- Nikolić, G.** (2018). Rezultati tri faze srpske ekonomske tranzicije. *Finansije* 1-6, 7-31.
- Nikolić, G.** (2019). Poluskriveni ekonomski fenomeni, Arhipelag - IES.

ZAHVALNICA

Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Instituta za evropske studije i Instituta društvenih nauka za 2024. koji podržava Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija.

SUKOB INTERESA

Autori izjavljuju da ne postoje finansijske, profesionalne ili lične veze koji bi mogle dovesti do pristranosti u rezultatima ili interpretaciji ovog istraživanja.

COMPARATIVE ANALYSIS OF GDP DYNAMICS IN SERBIA IN 2000-2024.

---

*Goran NIKOLIĆ
Jelena ZVEZDANOVIĆ LOBANOVA*

Abstract

Based on IMF data on GDP and GDP per capita in constant prices from 2000 to 2024, we calculated the average growth rates of the given indicators for Serbia and 16 former socialist countries in Europe. The basic finding is that, contrary to popular opinion, during the past part of this millennium, our country recorded solid economic results. The average growth of domestic GDP and GDP per capita was 3.3% and 4%, respectively, significantly higher than the unweighted average of all observed 17 economies (2.9% and 3.3%). True, better results than those achieved by most former socialist countries, which still have much higher levels of GDP per capita, can be largely explained by the lower base from which Serbia started, after isolation in the 1990s. The projections of the National Bank of Serbia, the Government of the RS and the IMF indicate that in the next five years, the Serbian GDP will increase relatively quickly, bearing in mind the relatively solid projected rate of fixed investments, as a key generator of economic growth, and the expected maintenance of stability of the main macroeconomic indicators. Taken together, all these projections, as well as the results achieved in the past part of this century, indicate that our country, although it certainly does not record impressive economic results, has the basic prerequisites to continue with the favorable dynamics of improving the standard of living of its population.

***Keywords:** GDP, GDP per capita, economic growth, 2000-2024, Serbia.*

DODATAK

Tabela 1. Prosečne stope rasta BDP-a i BDP-a per capita bivših socijalističkih zemalja Evrope 2000-2024.

	Prosečna stopa rasta 2000-24.	Prosečna stopa rasta 2019-24.	Prosečna stopa rasta 2000-24. per capita	Prosečna stopa rasta 2019-24. per capita
Albanija	3,9	3,4	4,3	3,6
Belorusija	3,5	0,2	3,9	0,7
BiH	3,0	2,6	3,4	2,9
Bugarska	3,2	2,3	4,2	4,1
Hrvatska	2,2	3,0	2,8	4,2
Češka	2,4	0,5	2,0	-0,2
Mađarska	2,4	1,9	2,7	2,2
Moldavija	3,8	1,1	4,6	2,9
Crna Gora	2,8	1,9	2,7	1,9
S. Makedonija	2,5	1,4	2,4	1,5
Poljska	3,5	2,5	3,6	2,8
Rumunija	3,7	2,5	4,5	3,0
Rusija	2,8	0,8	2,9	1,3
Srbija	3,3	3,0	4,0	4,0
Slovačka	3,4	1,4	3,3	1,4
Slovenija	2,3	2,1	2,0	1,7
Ukrajina	0,5	-5,8	2,1	-1,6
<i>neponderisani prosek</i>	2,9	1,5	3,3	2,1
Nemačka	1,1	0,3	0,9	0,1
Grčka	0,4	1,8	0,5	2,3
Turska	4,8	5,1	3,5	4,1

Izvor: IMF, 2023.